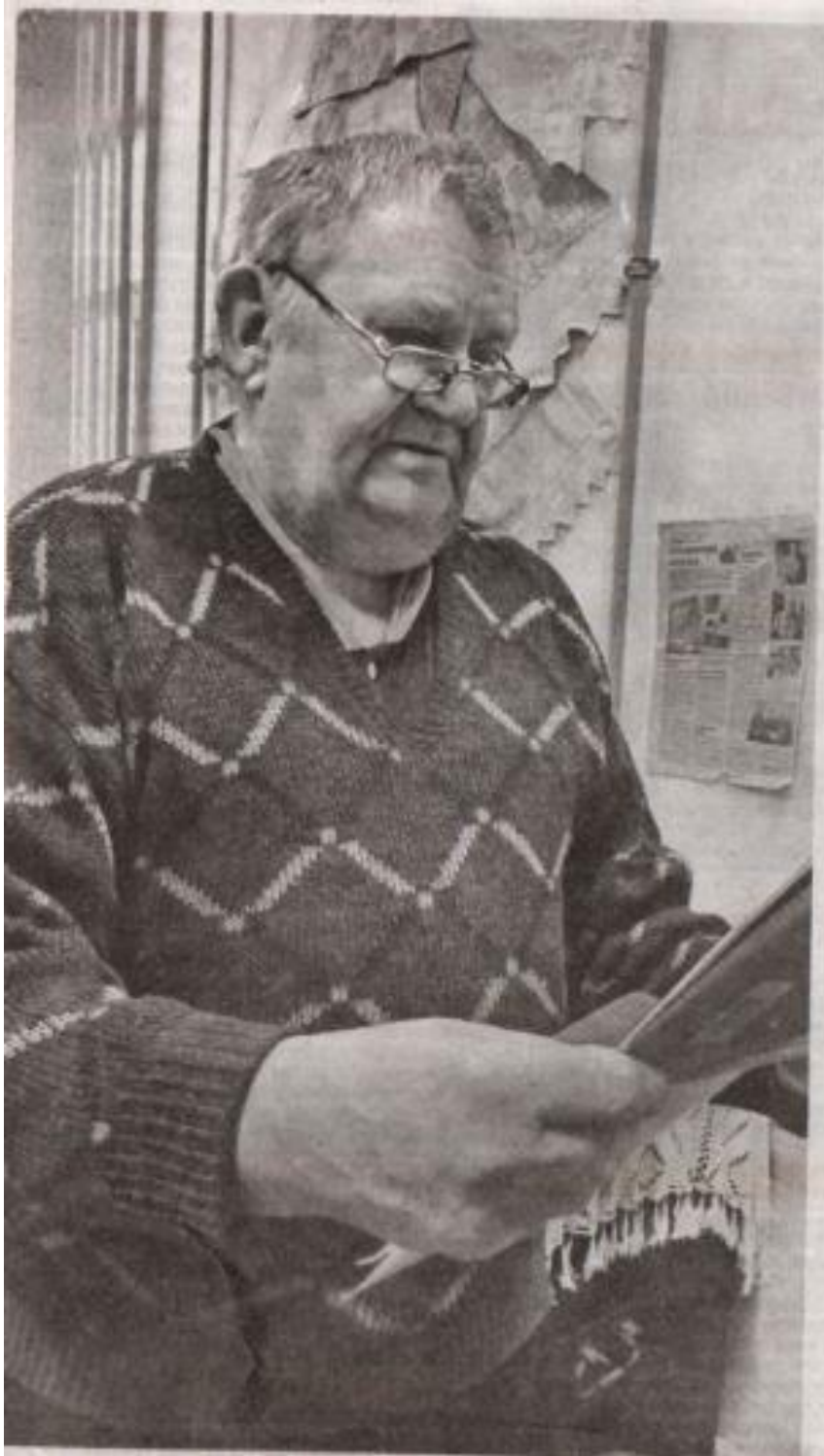

Тут пінская шляхта гуляла

Булека, вутла, гішэфт, альбо Чаму беларуская мова на Палессі нагадвае замежную

Сёння мала хто ведае пале-скую вёску Альпень, што на Століншчыне. Аднак некалькі стагоддзяў таму яна была добра вядома і ў Вялікім княстве Літоўскім, і на прасторах Рэчы Паспалітай, і ў Расійскай імперыі...

У 1849 годзе ў Альпені працаваў знакаміты пісьменнік і драматург Дунін-Марцінкевіч. І вядомую "Пінскую шляхту" ён напісаў, выкарыстоўваючы мясцовы матэрыял. Пінская альпенская шляхта стала на банальнай прычыне – акаліца належала да Пінскага павета.

Надзвычай добра, калі на свеце жывуць людзі, якім да ўсяго ёсць справа. Сярод такіх неаб'якавых і жыхар Альпені Іван Ляшкewіч. Яшчэ «заўчора» ён працаваў настаўнікам у мясцо-

вай школе, выкладаў гісторыю і геаграфію.

– А яшчэ я патомны шляхціц, як і большасць жыхароў нашай вёскі, – паведамляе Іван Уладзіміравіч. – Калі б у былыя часы вы назвалі Альпень вёскай, то атрымалі б кухталёў, бо ў вёсках жылі сяляне. А шляхта пражывала ў акаліцах, ганарылася сваім дваранскім паходжаннем і не жадала мець нічога агульнага з простымі людзямі. Нават танцы для сябе ладзіла асобна.

Смак гісторыі

– Збіраць цікавыя гістарычныя матэрыялы пра Альпень я пачаў яшчэ 30 гадоў таму, – распавядае наш суразмоўца. – Так у школе ўзнік невялікі краязнаўчы музей. Калі ж пайшоў на пенсію, энтузіяста, які прадоўжыў бы маю справу, не знайшлося. А ў мяне з'явілася

шмат вольнага часу, і я пачаў біцца ў гісторыю.

Дарэчы, менавіта дзякуючы Ляшкewічу стала вядома, што першыя згадкі пра Альпень датуюцца 1479 годам, калі княгіня Ганна, удава Свідрыгайлы, падарыла тутэйшыя землі нейкаму Зноўічу-Альпенскаму. Мясцовыя жыхары лічаць яго сваім продкам.

У 1849 годзе тут адкрылі школу, дзе вучыліся 20 хлопчыкаў. У 1909-м насельніцтва Альпені складала больш за 1000 чалавек.

Вясковы музей

– Ведаючы ўсё гэта, я быў проста павінен адкрыць мясцовы музей, – лічыць Іван Уладзіміравіч. – Частка экспанатаў ужо пылілася ў школьным падвале. Я кінуў ключ па вёсцы – ствараю музей, нясеце «артэ-

факты». І народ адгукнуўся. Нават тыя альпенцы, што раз'ехаліся па свеце, сталі дасылаць гістарычныя дакументы, даведаўшыся праз інтэрнэт пра маю задумку.

Памяшканне для будучага музея таксама знайшлося хутка. У Альпень завітаў старшыня Столінскага райвыканкама Рыгор Пратасавіцкі і адразу даў згоду на тое, каб выдзеліць пакой у будынку мясцовага клуба і грошы на ремонт.

Сярод найбольш каштоўных экспанатаў музея – шляхецкі радавяд роду Цюхай-Ліпскага. Краязнаўца апантана распавядае і пра старажытную шафу, уладальнік якой загінуў у яўрэйскім гета ў гады Другой сусветнай вайны.

Іван Ляшкewіч сабраў ужо шмат прыладаў працы, хатніх прадметаў, упрыгажанняў. Сярод экспанатаў ёсць і цікавыя сучасныя рэчы, напрыклад, мясцовыя «цікеткі». Справа ў тым, што альпенцы яшчэ зусім нядаўна займаліся продажам насення кветак, вазілі яго па свеце. А як прадаць тавар, выгляду якога пакушнік не ведае? Вось месцічы і прыдумалі «цікеткі» – малювалі на тонкіх драўляных дошчачках, як выглядаюць кветкі.

Палескі моўны куфэрак

– А гэта кулёвік, там стаіць кухлік, – працягвае экскурсію па музеі наш суразмоўца, і я разумею, што ён перайшоў на дыялектную мову.

Аказваецца, былы настаўнік стварыў і слоўнік мясцовага дыялекту, імкнучыся захаваць моўны скарб беларускага народа. У выданне увайшлі 375 дыялектных слоў, якія моцна адрозніваюцца ад агульнавядомых літаратурных.

– Для альпенскай гаворкі характэрна оканне: мы вымаўляем не «карова», а «корова», не «галава», а «голова». Але ў слоўнік я сабраў словы, якія існуюць толькі ў нашай мясцовасці, напрыклад, «булека» – няўмека, «вугла» – качка, «цішэфт» – справы, адносіны, – тлумачыць Іван Ляшкewіч.

Альпенская мова сапраўды можа падацца замежнай. «Та рублянка гэ некэ бабзію нехоромнэ», «Сматана горка бы бэлень, не можна істі». Патрэбен пераклад? Лічу, што так, бо мала хто разумее альпенцаў. «Бабзію нехоромнэ» азначае «грубая жанчына», а другі сказ аб тым, што сматана горкая, нібы палын, і не нельга есці.

У аснове альпенскага дыялекту, па словах краязнаўцы, ляжаць беларуская, руская, украінская і польская мовы, аздобленыя палеска-шляхецкім каларытам.

– І слоўнік, і музей – усё гэта зроблена дзеля захавання спадчыны, ушанавання роднага слова і малой радзімы, – падсумоўвае кар'яны альпенец.

Сярод экспанатаў ёсць і цікавыя сучасныя рэчы, напрыклад, мясцовыя «цікеткі».